

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

FILOZOFICKÁ FAKULTA

Katedra žurnalistiky

Bakalářská práce

ÚLOHA MODERÁTORA V DISKUSNÍM TELEVIZNÍM POŘADU

The Moderator's Role In The Political TV Discussion

Petra Lošťáková

Vedoucí bakalářské práce: PhDr. Jaroslava Honová

Olomouc 2009

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci zpracovala samostatně pod vedením PhDr. Jaroslavy Honové, uvedla jsem všechny použité literární a odborné zdroje.

V Olomouci dne 9. prosince 2009

Petra Lošťáková

Anotace

Bakalářská práce si klade za cíl přinést popis moderátorského stylu a plnění jednotlivých rolí v diskusním politickém pořadu. Je rozdělena na dvě části.

Teoretická část práce se zaměřuje na vymezení žánrů, které jsou založeny na přímém dialogu. Kromě toho se věnuje také požadavkům, které jsou na moderátora kladeny a úlohám, které v rámci politické diskuse moderátor zastává. Pozornost je věnována zejména roli organizační, řídicí a zprostředkující.

Samotná praktická část zahrnuje popis moderátorského stylu. Na základě sledování televizních diskusních pořadů *Partie* bylo popsáno komunikační chování moderátora, prostřednictvím kterého dochází k naplňování organizační, řídicí a zprostředkující role.

Klíčová slova: moderátor, diskusní pořad, organizační role, řídicí role, zprostředkující role

Annotation

The bachelor thesis aim is to describe the moderator's style and fulfilling particular roles in a political discussion show. The thesis is divided into two parts.

The theoretical part is aimed to define genres, which are based on direct dialogue. Apart from that, it considers the requirements on the moderators and the role he has in the show. Attention is paid particularly to the organising, directing and mediating roles.

The practical part itself includes description of the moderating style. Based on watching the discussion show *Partie*, the communicating behaviour of the moderator was described. Using this behaviour, he comes to fulfil organising, directing and mediating roles.

Key words: moderator, discussion show, organising role, directing role, mediating role

Obsah	
ÚVOD.....	5
1. VYMEZENÍ ŽÁNŘŮ ZALOŽENÝCH NA PŘÍMÉM DIALOGU.....	6
1.1 Beseda, debata, diskuse, rozhovor.....	6
1.2 Mediální institucionální dialog.....	7
2. ÚLOHA MODERÁTORA V DISKUSNÍM POŘADU	9
2.1 Moderátor – průvodce pořadem	9
2.2 Role moderátora	9
2.3 Otázky v diskusi	10
2.4 Konfliktnost.....	12
3. POŽADAVKY NA MODERÁTORA	15
3.1 Nestrannost, objektivita	15
3.2 Informovanost, připravenost, transparentnost	15
3.3 Jazyková a komunikační kompetence	17
4. POPIS MODERÁTORSKÉHO STYLU.....	20
4.1 Role organizační	20
4.1.1 Úvodní repliky.....	20
4.1.2 Zahájení hlasovací ankety	22
4.1.3 Koncové repliky	23
4.2 Role řídící	25
4.2.1 Konfliktnost.....	25
4.2.2 Otázky.....	27
4.2.3 Nestrannost	31
4.2.4 Připravenost – citace zdrojů	35
4.3 Role zprostředkující.....	37
5. ZÁVĚR.....	40
SEZNAM LITERATURY.....	43

ÚVOD

V naší bakalářské práci se budeme zabývat rolí moderátora v politickém diskusním pořadu, které jsou pro takový pořad charakteristické.

Cílem práce je popsat moderátorský styl a plnění jednotlivých rolí.

Teoretická část zahrnuje:

- Vymezení základních pojmů, se kterými se budeme setkávat a charakteristiku mediálního institucionálního dialogu
- Vymezení základních rolí moderátora, tj. role organizační, řídicí a zprostředkující
- Typologii otázek
- Konfliktnost
- Požadavky na moderátora, zejména požadavek nestrannosti, objektivnosti, připravenosti a informovanosti, jazykové a komunikační kompetence

Praktická část práce zahrnuje samotný rozbor, který provádíme prostřednictvím popisu způsobu plnění jednotlivých rolí. Znamená to tedy, že naše práce nepřinese žádné vlastní statistické údaje.

Východiskem pro naši práci je diskusní pořad *Partie*, který každou neděli před polednem vysílá soukromá televizní stanice Prima. Záznamy těchto pořadů jsou k dispozici v internetovém archívu televize Prima. Moderátorem je Milan Šíma. Pořad byl sledován po dobu dvou měsíců, konkrétně měsíců září a října roku 2009, analyzováno tedy bylo sedm pořadů. V hodnocení jsme sledovali promluvy, kterými moderátor naplňuje organizační, řídicí a zprostředkující roli.

V rámci organizační role bylo sledováno uvedení a ukončení pořadu; přivítání hostů a diváků; rozloučení s hosty a diváky; zahájení hlasovací ankety prostřednictvím SMS. V rámci řídicí role jsme sledovali pokládání otázek; zvládání konfliktních situací; nestrannost moderátora z hlediska užívání hodnotících jazykových prostředků, vyjadřování vlastních názorů a zaujímání postojů; připravenost z hlediska používání citací z různých zdrojů. Zprostředkující role pak zahrnovala reformulace moderátora a promluvy pronášené s ohledem na diváka.

Citace v naší práci se řídí Českou státní normou ISO 690 pro zpracování bibliografických údajů.

1. VYMEZENÍ ŽÁNŘŮ ZALOŽENÝCH NA PŘÍMÉM DIALOGU

Jelikož může docházet k synonymnímu užívání pojmů beseda, debata a diskuse, považujeme hned na začátku naší práce za důležité vymezit tyto pojmy. Společným znakem je dialogičnost. Dialogem je míněna komunikace, které se účastní dvě a více osob. Pro mluvený dialog je charakteristické střídání mluvčích. Partneři tak „...představují dva póly, jejichž samostatnost a protikladnost se buď vyhraňuje, nebo se zmenšuje, ale nikdy nezmizí.“¹ Dialog je podle Müllerové vhodný pro představování protikladných názorů, pro vyjasňování stanovisek a korekci nejasných či nepravdivých informací. Hlavním cílem dialogů vedených v televizi je informovat diváky, veřejnost, umožnit jim, aby porozuměli tomu, co se děje v politice, hospodářství, společnosti, a mohli si utvořit vlastní názor.²

1.1 Beseda, debata, diskuse, rozhovor

Jílek vidí rozdíly mezi jednotlivými žánry v komunikačních cílech.³ Beseda je tak podle Jílka označení pro jakýkoliv rozhovor, kterého se účastní zainteresované osoby, nejčastěji odborníci, a moderátor. Cílem je podat komplexní pohled na danou problematiku. Průběh besedy je bezkonfliktní a neměla by vyústit ve výměnu názorů. Debata je rokováání na určité téma. Cílem je vyložení zejména protichůdných názorů a stejně jako u besedy by debata neměla vyústit v interakci účastníků. Naproti tomu diskuse je „... vzájemná interakce, často polemického charakteru mezi dvěma a více zúčastněnými, která je řízená moderátorem. [...] Cílem žánru není pouhá konfrontace názorů (jako u debaty), ale hledání určitého konsensu, diskuse by měla vyústit ve společné stanovisko.“⁴

Praktická encyklopedie žurnalistiky označuje besedu shodně s Jílkem jako žánrovou formu rozhovoru více než dvou účastníků řízenou moderátorem, přičemž účastníci debaty jsou zpravidla odborníky v problematice často s odlišnými názory.

¹ MÜLLEROVÁ, O.: Dialog a konflikt. *Slovo a slovesnost*, str. 247.

² MÜLLEROVÁ O.: Problémy vedení dialogu v televizi. *Naše řeč*, str. 73.

³ Viz. JÍLEK, V.: *Lexikologie a stylistika nejen pro žurnalisty*, str. 125 – 126.

⁴ JÍLEK, V.: *Lexikologie a stylistika nejen pro žurnalisty*, str. 126.

Cílem je analyzovat nějaký společenský problém z různých hledisek, zaujmout stanovisko a případně naznačit možnosti jeho řešení.⁵ *Debatu* *Praktická encyklopedie žurnalistiky* považuje za synonymum *diskuse*. Za *diskusi* je považováno rokování o něčem z různých stanovisek, zjišťování různých mínění o téže věci. „*Původně bylo toto slovo chápáno pouze ve smyslu vědecké disputace, rozpravy nebo hádky, ať už písemné nebo mluvené. V rozhlasu a televizi zpravidla rozhovor polemického charakteru dvou nebo více účastníků, někdy řízen redaktorem...*“⁶

Rozhovor nebo též *interview* je podle *Praktické encyklopedie žurnalistiky* dialog otázek a odpovědí, v němž partneři na rozdíl od *diskuse* mají jasně stanovené role tazatele a odpovídajícího.⁷

Etický kodex ČT (dále jen Kodex ČT) uvádí, že „*Česká televize vytváří prostor pro pořady představující diskusní konfrontaci idejí, myšlenek a konceptů vztahujících se k důležitým otázkám veřejného zájmu.*“⁸

V naší práci budeme *diskusi* vnímat jako dialog otázek a odpovědí, v němž má každý danou svou roli, ať už roli tazatele nebo odpovídajícího. Na rozdíl od Jílka nebudeme za cíl *diskuse* považovat názorový konsensus. *Diskusi* budeme vnímat jako rokování na určité téma z různých úhlů pohledů.

1.2 Mediální institucionální dialog

Podle Čmejrkové je důležitým konstitutivním prvkem takovéto *diskuse* obrácenost k publiku, orientace na diváky. Dialog mezi přímými účastníky se stává dialogem pro třetí osoby, tedy pro diváky. Tato orientace se týká například úvodních či závěrečných formulací, neverbálního chování, s ohledem na diváky jsou formulovány otázky, moderátor uvádí reformulace odpovědí hostů atd.⁹

Dialogizovanost celku a jeho zaměření na příjemce přitom plní společný záměr „... *rozhovor předestírá publiku určité téma v podobě otázek a odpovědí, v podobě souhlasů a kontroverzí, v podobě pro a proti. Jevištní rozehrání těchto pro a proti má*

⁵ OSVALDOVÁ, B., HALADA, J. a kol.: *Praktická encyklopedie žurnalistiky*, str. 29.

⁶ Tamtéž, str. 47.

⁷ Tamtéž, str. 82.

⁸ KODEX ČESKÉ TELEVIZE, čl. 6.1.

⁹ ČMEJRKOVÁ, S.: Mediální rozhovor jako žánr veřejného projevu. In *Jazyk, média, politika*, str. 85.

*svoji polyfonií ovlivňovat postoje publika, utvářet jeho názory, podněcovat jeho příští rozhodnutí.*¹⁰

Institucionálnost spočívá v tom, že sociální role a statusy jsou předem dány a účastníci jsou s tím srozuměni. Podle Müllerové jde o řízený rozhovor z hlediska trvání, obsahu, členění a stylu. Dopředu je určeno téma hovoru a jeho struktura, jsou rozděleny role.¹¹

*„V současnosti se rozhovory s hosty v rozhlasovém vysílání (můžeme aplikovat i na televizní – pozn.aut.) vyznačují tím, že se v nich mísí rysy institucionální a běžné (individuální) komunikace. Ve veřejnoprávním vysílání, v souladu s jeho tradičními vžitými normami, převažují rysy institucionálnosti a větší míra vyjevování osobních vztahů a záležitostí se přece jenom pocituje jako nepatřičná a rušivá. Ve vysílání soukromém rysy institucionálnosti nepřevažují, naopak jsou potlačovány individuálním přístupem redaktorů a moderátorů k posluchačům i k jejich partnerům ve vysílání.“*¹²

¹⁰ ČMEJRKOVÁ, S.: Mediální rozhovor jako žánr veřejného projevu. In *Jazyk, média, politika*, str. 87.

¹¹ MÜLLEROVÁ, O.: Rozhovor s hostem: žánr rozhlasového vysílání na pomezí interview a přátelského popovídání. In *Jazyk, média, politika*, str. 117.

¹² MÜLLEROVÁ, O.: Rozhovor s hostem: žánr rozhlasového vysílání na pomezí interview a přátelského popovídání. In *Jazyk, média, politika*, str. 117.

2. ÚLOHA MODERÁTORA V DISKUSNÍM POŘADU

Moderátorská role je náročná a zahrnuje v sobě několik úloh, které by měl zkušený moderátor zvládnout. Musí obstát jako zástupce instituce, jako společensky přijatelný vedoucí diskuse a jako člověk, který je odborně poučený v řadě oborů.¹³

2.1 Moderátor – průvodce pořadem

Moderátora (lat. moderator = správce, vládce, krotitel, usměrňovatel) *Praktická encyklopedie žurnalistiky* označuje jako průvodce pořadem, který jej uvádí a řídí. Je prostředníkem mezi diváky a účastníky pořadu. Interpretuje připravené texty, ale jeho produkce spočívá také v improvizaci, která se opírá o všeobecný přehled a hlubší znalost v oboru.¹⁴

Pro potřeby naší práce budeme moderátora chápat jako prostředníka mezi účastníky diskuse a diváky. Moderátorova úloha spočívá v plnění určitých rolí, a to zejména role organizační, řídicí a zprostředkující.

2.2 Role moderátora

Organizační role moderátora spočívá v nastolování a určování pořadí témat, která se budou v diskusi probírat. Dialog se může dělit na určité tematické bloky.¹⁵

Moderátor diskusi řídí tematicky. Rozhoduje, jaké téma bude probíráno, kolik mu bude věnováno času, snaží se jej rozvíjet pokládáním otázek a rozhoduje o tom, kdy je téma vyčerpáno a přejde se k tématu následujícímu.

Moderátor „...dbá na zachování koherence jednotlivých sdělení v rámci hypertématu a dílčích témat, neumožňuje proto odchýlení se od tématu, koriguje nekonkrétní, nepřesné promluvy.“¹⁶

K organizační roli moderátora patří rovněž i úvodní a koncové repliky, které jsou delší a mají monologický charakter. „Uvádí v nich problematiku, zdůvodňuje volbu tématu, seznamuje posluchače s hosty pořadu [...] nikomu z hostů ve studiu by ani

¹³ MÜLLEROVÁ, O.: Úlohy moderátora v rozhlasovém diskusním pořadu Radioforum. *Naše řeč*, str. 169.

¹⁴ OSVALDOVÁ, B., HALADA, J. a kol.: *Praktická encyklopedie žurnalistiky*, str. 107.

¹⁵ Více viz. MÜLLEROVÁ, O., HOFFMANNOVÁ, J.: *Kapitoly o dialogu*, str. 31 – 35.

¹⁶ JÍLEK, V.: *Lexikologie a stylistika nejen pro žurnalisty*, str. 125.

*nenapadlo na tyto repliky reagovat a zasahovat tak do moderátorovy [...] organizační práce.*¹⁷

Řídící role spočívá v řízení a usměrňování diskuse. Jedná se o střídání mluvčích, pokládání otázek, připravenost moderátora, jeho nestrannost a objektivnost v přístupu k jednotlivým hostům a konečně i o zvládání konfliktních situací.

V samotné diskusi jsou probírána jednotlivá témata tak, jak určí moderátor. Zároveň by měl dbát, aby každý z hostů dostal prostor k vyjádření.¹⁸ Platí, že mluvčí-li některý z hostů rozevlátě, vyhýbá se odpovědi na otázku, odbíhá od tématu, může jej moderátor přerušit, vrátit zpět k tématu nebo požádat o konkrétnější odpověď.

Podle Bartoška se politické debaty v televizi vedou s jinými záměry. Politikům při těchto diskusích jde o to, aby představili svoji stranu, osobnost a image. Proti oponentům tvrdě brání své názory a propagují vlastní programy, tendence či rozhodnutí. Nejúčinnější metodou přitom často může být kritika oponentů.¹⁹ Jakémukoliv napadání oponentů by měl moderátor zabránit. O konfliktnosti v diskusním pořadu bude pojednávat kapitola 2.4.

Zprostředkující roli moderátor naplňuje jeden z požadavků mediálního institucionálního dialogu, a totiž požadavek obrácenosti k publiku. Moderátor musí mít neustále na paměti, že dialog je veden s ohledem na třetí osobu, tedy na diváka. Během diskuse pronáší moderátor různé promluvy, které jsou užívány právě s ohledem na diváka. Jedná se především o tzv. reformulace.

2.3 Otázky v diskusi

Pokládání otázek je jednou ze základních úloh moderátora. Zmíníme se proto v této kapitole o jejich typologii.

Pro potřeby naší práce není dostačující definovat otázku jako výpověď, která má tázací podobu. „*Je však třeba mít na zřeteli, že vyžadování a sdělování informací v širokém slova smyslu se realizuje v dialogu i takovými replikovými dvojicemi, které*

¹⁷ MÜLLEROVÁ, O.: Úlohy moderátora v rozhlasovém diskusním pořadu Radioforum. *Naše řeč*, str. 172.

¹⁸ Müllerová definovala tři pravidla (možnosti) výměny mluvčích v dialogu, která ale byla formulována pro dialog spontánní, neřízený a nepřipravený. Více viz. MÜLLEROVÁ, O.: Úlohy moderátora v rozhlasovém diskusním pořadu Radioforum. *Naše řeč*, str. 170 – 171.

¹⁹ BARTOŠEK, J.: K televizním politickým debatám. *Tvar*, str. 11.

jako otázku a odpověď označit nelze. [...] Označení otázka staví spíše do popředí stránku významovou, funkční, vyjádření snahy něco se dozvědět, bez ohledu na způsob tohoto vyjádření.²⁰ Čmejrková za otázku považuje vše, co interviewovaná osoba chápe jako výzvu k podání informace.²¹ Z našeho pohledu to tedy může být výzva, konstatování, reformulace, shrnutí atd.

Otázky dělíme podle určitých kritérií:

a) podle očekávání / neočekávání odpovědi

Nepravé otázky jsou takové otázky, na které tazatel neočekává odpověď. Nemají otázkový význam, vyjadřují význam jiný např. podiv, nejistotu, rozpaky apod.

Pravé otázky jsou pak takové, na které je očekávána odpověď.²²

b) podle připravenosti / nepřipravenosti

Otázky s přípravou jsou dopředu promyšlené, v diskusi tvoří půdorys celého pořadu. Moderátor jimi uvádí nové téma, které může být doplněno citací.

Otázky bez přípravy pomáhají rozvinout dialog. Aby moderátor mohl pokládat tento druh otázek, předpokládá se jeho dobrá informovanost a připravenost.

c) podle standardizované formy

Otázky, jež nemají formu tázací věty, jsou obvykle otázky nepřímé, výpovědi oznamovací a otázky imperativní s platností otázky.²³

Otázky, které mají formu tázací věty, dělíme dále na zjišťovací a doplňovací.

Zjišťovacími otázkami žádá mluvčí potvrzení nebo vyvrácení obsahu. Odpovídá se na ně tzv. přitakacími nebo popíracími částicemi *ano – ne* a jejich synonymy.

Doplňovací otázkou se mluvčí ptá na nějaký úsek projevované situace nebo skutečnosti, který mu je neznámý.²⁴

Rozlišujeme dále ještě otázky vylučovací, při kterých předkládáme více možností odpovědí, a otázky rozvažovací, které jsou charakteristické pro vnitřní monolog.²⁵

d) podle jednoznačnosti odpovědi

²⁰ MÜLLEROVÁ, O.: Otázka a odpověď v dialogu. *Slovo a slovesnost*, str. 200.

²¹ ČMEJRKOVÁ, S.: Mediální rozhovor jako žánr veřejného projevu. In *Jazyk, média, politika*, str. 93.

²² MÜLLEROVÁ, O.: Otázka a odpověď v dialogu. *Slovo a slovesnost*, str. 201.

²³ Více k tomuto viz. MÜLLEROVÁ, O.: Otázka a odpověď v dialogu. *Slovo a slovesnost*, str. 202.

²⁴ BAUER, J., GREPL, M.: *Skladba spisovné češtiny*, str. 22.

²⁵ ŠMILAUER, V.: *Novočeská skladba*, str. 24.

Na otázky zavřené lze jednoznačně odpovědět určitou formou, kdežto na otázky otevřené odpověď vyžaduje více významově spjatých výpovědí.²⁶

e) zvláštním typem otázek charakteristickým pro mediální rozhovory jsou reformulace. „*Reformulacemi moderátor shrnuje předchozí odpověď, vybírá z ní klíčové informace, konkretizuje ji, ale také z ní často vyvozuje další důsledky.*“²⁷

2.4 Konfliktnost

V politické diskusi, o které naše práce pojednává, představují účastníci komunikace dva póly, jejichž názory jsou většinou protikladné. Čmejrková k tomu říká, že většina mediálních dialogů v současné době představuje ostrý střet osobností.²⁸ A Bartošek s ní souhlasí, když tvrdí, že „*od diskutujících při takových debatách moderátoři mají požadovat, aby stručně definovali svá pro a proti, aby se nepouštěli do podrobností a aby uváděli protikladná stanoviska. Nejlepší je, když se pořádně pohádají. Snaží-li se někdo o obsáhlejší vysvětlení, uslyší moderátor pokyn z režie „Utni ho! Napadni ho.“ Proto politické debaty bývají avizovány jako střet.*“²⁹

Konflikt³⁰ může vzniknout na dvou úrovních. První z nich je interakční, ve které se jedná o samotné uskutečňování dialogu, mechanismus střídání mluvčích, pasivní a aktivní komunikační roli³¹, o pravidla výměny a uplatňování se. Jednou z maxim principu zdvořilosti je maxima taktu, která zní: „snaž se, aby partner měl z komunikace maximální prospěch (co nejvíce z ní získal) a minimální ztrátu.“ Jak píše Hoffmannová: „*Úspěch interview a celého pořadu je u televizního rozhovoru založen na tom, jak si*

²⁶ MÜLLEROVÁ, O.: Otázka a odpověď v dialogu. *Slovo a slovesnost*, str. 203.

²⁷ ČMEJRKOVÁ, S.: Mediální rozhovor jako žánr veřejného projevu. In *Jazyk, média, politika*, str. 103.

²⁸ ČMEJRKOVÁ, S.: Mediální rozhovor jako žánr veřejného projevu. In *Jazyk, média, politika*, str. 80.

²⁹ BARTOŠEK, J.: K televizním politickým debatám. *Tvar*, str. 11.

³⁰ Müllerová ponechává slovu konflikt význam tak, tak je naznačen ve *Slovníku spisovného jazyka českého*, a totiž pomocí synonym *rozpor; neshoda; nesouhlas; srážka; utkání; střetnutí*. Více viz. MÜLLEROVÁ, O.: Dialog a konflikt. *Slovo a slovesnost*, str. 247.

³¹ Dialog je dle Müllerové, Hoffmannové založen na střídání účastníků v rolích mluvčího a posluchače, tedy na zastávání komunikační role. O aktivní komunikační roli mluvíme v případě, kdy účastník hovoří, je tedy mluvčím. Naproti tomu pasivní komunikační roli máme na mysli, že účastník komunikace nejen naslouchá, ale zároveň sdělení interpretuje a současně s tím se chystá na svoji roli mluvčího. Tato role je tedy pasivní pouze z toho důvodu, že účastník momentálně nehovoří. Viz. MÜLLEROVÁ, O., HOFFMANNOVÁ, J.: *Kapitoly o dialogu*, str. 13.

*partneři vycházejí vstříc, jak se vzájemně respektují, tedy na jejich vzájemném taktu, a dále na jejich taktním chování vůči divákům.*³²

Druhou úrovní jsou předpoklady sociální, kognitivní, psychické a zkušenostní. Rozdíly v těchto předpokladech pak mohou vést k zesilování nebo naopak zeslabování konfliktnosti. Důležitým faktorem jsou zde záměry, se kterými jednotliví účastníci do dialogu vstupují.³³

H. P. Grice definoval princip spolupráce, kooperace a G. Leech jej doplnil ještě formulací principu zdvořilosti.³⁴ Měly by platit pro všechny komunikační události. V diskusních pořadech ale dochází k jejich porušování, ať už záměrnému či nezáměrnému. Nezáměrné porušení může vyplývat z neznalostí těchto pravidel. Záměrné porušení pak může být součástí mluvního projevu a taktikou, může vyvolávat konflikt.

Moderátor by měl konflikt v diskusi očekávat a být na něj připravený. Jde mu o to, aby se diskuse nevystupňovala do přetrvávajícího konfliktu.

Moderátor by se neměl snažit uměle vyvolávat a vyostřovat konflikty, ale konflikt do politické diskuse patří. Müllerová k tomu říká, že i do zdánlivě neproblematických tvrzení některého z hostů by měl moderátor vnášet pochybnosti,

³² HOFFMANNOVÁ, J.: Projevy taktu (a beztaktnosti) v televizních rozhovorech. *Slovo a slovesnost*, str. 195.

³³ MÜLLEROVÁ, O.: Dialog a konflikt. *Slovo a slovesnost*, str. 247 – 248.

³⁴ Pro hladký průběh komunikace definoval H. P. Grice princip spolupráce, které se zakládají na čtyřech pravidlech, jedná se o tzv. konverzační maximy. Jsou to maximy kvantity, kvality, relevance a způsobu. To znamená, řekni dost, ale ne více, než je nezbytné (maxima kvantity), neříkej nic, pro co nemáš dostatečné důkazy (maxima kvality), řekni to, co je v dané situaci důležité, vhodné (maxima relevance) a vyjadřuj se srozumitelně, přesně, jednoznačně (maxima způsobu). Leech pak ještě doplnil princip zdvořilosti, který je taktéž důležitý pro každou komunikaci. Formuloval jej prostřednictvím jednotlivých maxim a to maximy taktu (snaž se, aby partner z komunikace maximální zisk a minimální ztrátu), maximy velkorysosti (snaž se, abys ty měl z komunikace minimální prospěch a maximální ztráty), maximy uznání (omez na minimum kritiku partnera), maximy skromnosti (v rozhovoru posiluj kritiku sama sebe a omez na minimum ocenění a pozitivní hodnocení sama sebe), maximy shody (omez na minimum neshody) a maximy sympatie (potlačuj antipatie, snaž se rozvinout sympatie mezi sebou a partnery). Více viz. HOFFMANNOVÁ, J.: Projevy taktu (a beztaktnosti) v televizních rozhovorech. *Slovo a slovesnost*, str. 194.

vyhledávat nesrovnalosti a problémy.³⁵ V Kodexu ČT se píše, že „*Moderátoři vždy iniciují otevřenou výměnu názorů mezi pozvanými diskutujícími, současně však dbají na dodržování pravidel čestně vedené diskuse.*“³⁶ Podle Müllerové i konfliktnost a soupeření je možné vyjádřit na dobré jazykové úrovni, přiměřeně a kultivovaně.³⁷

Konflikt pro moderátora představuje rizikovou situaci, kterou nemusí zvládnout. Dobrý moderátor by měl poznat, kdy je vhodné střet zastavit a kdy jej pouze usměrnit. Jsou-li argumenty racionální a věcné, je to v rámci diskuse považováno za vhodné. Zvládání konfliktních situací je spojeno s dobrou informovaností a připraveností moderátora, jež jsou základními požadavky na moderátora diskusních pořadů, o kterých bude pojednávat kapitola následující.

³⁵ MÜLLEROVÁ, O.: Úlohy moderátora v rozhlasovém diskusním pořadu Radioforum. *Naše řeč*, str. 176.

³⁶ *KODEX ČESKÉ TELEVIZE*, čl. 6.5

³⁷ MÜLLEROVÁ, O.: Problémy vedení dialogu v televizi. *Naše řeč*, str. 82.

3. POŽADAVKY NA MODERÁTORA

S jednotlivými rolemi, které moderátor v diskusním pořadu zastává, souvisí také požadavky, které jsou na něj kladeny. Je to zejména požadavek nestrannosti, objektivnosti, transparentnosti, informovanosti a připravenosti. Požadavkem na moderátora nejen diskusních pořadů je požadavek jazykové kompetence.³⁸

3.1 Nestrannost, objektivita

„Moderátoři diskusních pořadů České televize jsou povinni zachovávat nestrannost. Divák by neměl z jejich vystupování v pořadu poznat, jaký k diskutovanému problému nebo diskutujícím zaujímají postoj.“³⁹

Podle Čmejkové by moderátor neměl jednomu z hostů pokládat otázky agresivní a jinému otázky mírné, přátelské a podpůrné. Klade-li otázky obzvlášť provokativní a nepříjemné, kterými by mohl ohrozit tvář hosta, využívá k tomuto cizí zdroj, opírá se o cizí mínění, a to proto, aby nebyl on sám obviněn z předpojatosti.⁴⁰

Analýza diskusních pořadů českých televizí⁴¹ hodnotí nestrannost moderátora v diskusních pořadech z hlediska typu promluv adresovaných jednotlivým hostům.

Moderátor, který zachovává nestrannost, se vyhýbá vyjadřování vlastních názorů, osobních pocitů a hodnocení. Zároveň ale platí, že moderátor zastupuje diváky, takže vyslovuje-li pochybnost nad výrokem některého z hostů, nečiní tak z osobních důvodů „... moderátor hodnotí odpovědi hostů, jejich přesnost a vágnost, přímost a vyhýbavost.“⁴²

3.2 Informovanost, připravenost, transparentnost

Informovanost a připravenost na diskusi s jednotlivými hosty je jedním ze základních požadavků na moderátora. Jedině moderátor, který je připravený, orientuje se v diskutované problematice a zná širší souvislosti a okolnosti, může věcně

³⁸ Jazykovou kompetencí rozumíme schopnost a dovednost produkovat věty podle pravidel logiky a gramatiky.

³⁹ KODEX ČESKÉ TELEVIZE, ČL. 6.5

⁴⁰ ČMEJKOVÁ, S.: Mediální rozhovor jako žánr veřejného projevu. In *Jazyk, média, politika*, str. 102.

⁴¹ Analýza diskusních pořadů českých televizí zpracovaná společností Media Tenor za rok 2009.

⁴² ČMEJKOVÁ, S.: Mediální rozhovor jako žánr veřejného projevu. In *Jazyk, média, politika*, str. 103.

argumentovat a přimět hosta k odpovědi. „*Tato seriózní zainteresovanost vesměs vzbuzuje u hostů respekt. Považují moderátora za plnohodnotného partnera, hovoří s ním vážně, nesnaží se ho odbýt.*“⁴³

S informovaností úzce souvisí transparentnost, tedy přesnost a preciznost zveřejňování externích zdrojů, z nichž moderátor čerpá jednotlivé informace, citace a poznatky. „*Ukazatel transparentnosti hraje důležitou roli pro důvěryhodnost moderátora diskuze jednak v očích aktérů ve studiu, ale především pro to, do jaké míry je moderátor pozitivně přijímán samotnými diváky.*“⁴⁴

Müllerová v souvislosti s připraveností a informovaností hovoří o tzv. informačních konzervách⁴⁵, z nichž může moderátor čerpat informace, které použije. Zdrojem mohou být noviny, časopisy, vlastní projevy hosta zveřejněné dříve v obdobných pořadech, audio a audiovizuální záznamy, jiné zdroje a informace, které má moderátor z doslechu. U posledního typu informací pak moderátor upozorňuje, že informace nejsou ověřené, a až samotného hosta se ptá, jsou-li správné.

Účinné jsou konfrontace aktuálních vyjádření hostů s jejich minulými výroky. Cítuje-li moderátor výrok přesně, host jej nemůže zpochybnit a operovat s tím, že si dříve pronesená slova nepamatuje, že jsou zkreslena a vytržena z kontextu.⁴⁶

„*Být dobře informován je jedním ze základních předpokladů kvality moderátorské práce a úspěšnosti pořadu u publika. Z těchto konfrontací, z informační provázanosti je velmi zřejmý i osobní zájem moderátora dobírat se pravdivého obrazu skutečnosti a vztahů ve společnosti a politice.*“⁴⁷

Důsledkem nedostatečné připravenosti a orientace v probíraném tématu je špatné plnění úloh, které má moderátor v diskusi zastávat. Tato nedostatečnost se může projevit například faktickými nedostatky, nepozorností, nerozhodností, nesoustředěností a konečně neschopností zvládat diskusi.

⁴³ MÜLLEROVÁ, O.: Rozhovor s hostem: žánr rozhlasového vysílání na pomezí interview a přátelského popovídání. In *Jazyk, média, politika*, str. 133.

⁴⁴ Analýza diskuzních pořadů českých televizí zpracovaná společností Media Tenor za rok 2009.

⁴⁵ Více viz. MÜLLEROVÁ, O.: Rozhovor s hostem: žánr rozhlasového vysílání na pomezí interview a přátelského popovídání. In *Jazyk, média, politika*, str. 153.

⁴⁶ MÜLLEROVÁ, O.: Rozhovor s hostem: žánr rozhlasového vysílání na pomezí interview a přátelského popovídání. In *Jazyk, média, politika*, str. 137.

⁴⁷ Tamtéž, str 137.

3.3 Jazyková a komunikační kompetence

„Způsob moderátorovy řeči a to, jak hovoří se svým hostem je další rys, který má vliv na ráz pořadu, jeho kvalitu, oblibu u posluchačů a respekt u hostů.“⁴⁸

Vedle rysů, které jsou dané vnějšími podmínkami vysílání a cílem pořadu, vnášejí moderátoři do těchto pořadů více či méně svoji individualitu. Jsme si vědomi toho, že i fónické vlastnosti moderátorovy řeči jako tempo, pauzy, intonační kontury, barva hlasu nebo výslovnost⁴⁹, jsou důležité, ale vzhledem k omezenému rozsahu bakalářské kvalifikační práce se jim nebudeme věnovat.

Jazyková kompetence zahrnuje dokonalou znalost současné jazykové normy. Je základem komunikační kompetence, která zahrnuje takové komunikační dovednosti, které ozvláštňují projev. V našem případě ke komunikačním dovednostem přiřadíme používání specifických řečnických prostředků a neverbální komunikaci.

Müllerová definuje řečnické prostředky, které se v diskusních pořadech mohou objevit⁵⁰.

Jedním z nejčastěji používaných řečnických prostředků u moderátorů diskusních pořadů je záměna slovesných osob:

- Moderátor užije třetí slovesnou osobu místo první. Nejčastěji se tak děje při zahajování a ukončování pořadu, když divákům oznamuje, kdo je bude pořadem provázet nebo při loučení. Př. *...loučí se s Vámi Václav Moravec*
- Moderátor o svých hostech ve studiu mluví ve třetí osobě v případě, že divákům referuje o tom, co host řekl, udělal atp. Př. *...říkají pro tuto chvíli Zdeněk Škromach a Martin Říman*
- Moderátor nepůsobí jen jako moderátor diskuse, ale zároveň jako zprostředkovatel pro diváky, přechází tedy od osoby třetí, kterou mluví o výrociích hostů, k osobě druhé, jako k partnerovi v dialogu. Př. „*Jiří Suchý se*

⁴⁸ MÜLLEROVÁ, O.: Rozhovor s hostem: žánr rozhlasového vysílání na pomezí interview a přátelského popovídání. In *Jazyk, média, politika*, str. 137.

⁴⁹ tamtéž

⁵⁰ tamtéž, str. 140 – 150.

*upřímně zděsil když / tato skladba začala / řekl ste to zpívám já? / to už si nepamatujete?*⁵¹

Dalšími řečnickými prostředky může být:

- Střídání nepřímého oslovení s přímým
- Osobní otázky, osobní konverzace. Tyto řečnické prostředky mohou být pocíťovány jako nevhodné a jako vystoupení z institucionální role, kterou moderátor v pořadu zastává
- Kromě osobních otázek, které víceméně míří do hostova soukromí, může moderátor zpestřit diskusi užitím otázek na tělo, které obohacují konverzaci a jsou pokládány s úmyslem dobrat se skutečného stavu věcí, když host uhýbá
- V diskusních pořadech se můžeme setkat i s ironií, která většinou bývá rázu negativního. „*Moderátorovy ironicky zabarvené výpovědi nebo i pouhá jednotlivá slova doprovázená často úsměvem neberou hosté jako útok, napadání, a patří spíš k prostředkům odlehčujícím, konverzačně zabarveným...*“⁵²
- Zřídka se také můžeme setkat s odlehčenými partiiemi a situačním humorem, který má komunikaci odlehčit.

Některé z těchto prostředků mohou být vnímány jako vybočení z institucionální role moderátora. „*Chvilkovým opuštěním institucionální pozice může moderátor pořad oživit, zřejmě je však třeba udržet rovnováhu mezi veřejným oficiálním dialogem a volnějším osobní konverzací.*“⁵³

Výzkumy v oblasti sociální psychologie a zejména každodenní praxe ukazují, že verbálně, čili slovy, komunikujeme méně než deseti procenty. Zbytek tvoří naše neverbální, která doprovází verbální složku komunikace a dodává jí kontext. Tato neverbální je mnohdy důležitější než slovo samotné.⁵⁴

Hlavními komponenty neverbální komunikace jsou haptika (komunikace prostřednictvím dotyku); proxemika (vzdálenost mezi účastníky komunikace); gestika a

⁵¹ MÜLLEROVÁ, O.: Rozhovor s hostem: žánr rozhlasového vysílání na pomezí interview a přátelského popovídání. In *Jazyk, média, politika*, str. 141.

⁵² tamtéž, str. 146.

⁵³ MÜLLEROVÁ, O.: Úlohy moderátora v rozhlasovém diskusním pořadu Radioforum. *Naše řeč*, str. 178.

⁵⁴ <http://www.celostnimediceina.cz/neverbalni-komunikace-aneb-mluvime-i-kdyz-nemluvime.htm>

[citováno 2009-10-11].

kinezika (zahrnují typy gest a pohyby těla); posturika (poloha těla); mimika (zejména oční kontakt a pohyby očí); ticho a mlčení.⁵⁵

„Dialogické televizní pořady [...] jsou součástí celé oblasti mluvené publicistiky, již se pro její velkou roli v současném světě dotýkají různé vědní disciplíny.[...] Ukázalo se, že vedle schopností moderátorů i jejich hostů zvládnout nelehkou úlohu, totiž prezentovat své názory a obhajovat je ve veřejném dialogu, jsou i tyto víceméně mimojazykové okolnosti důležité a mohou úspěšnost těchto pořadů, jejich pozitivní či negativní hodnocení u diváků ovlivňovat.“⁵⁶

⁵⁵<http://www.celostnimediceina.cz/neverbalni-komunikace-aneb-mluvime-i-kdyz-nemluvime.htm>

[citováno 2009-10-11].

⁵⁶ MÜLLEROVÁ, O.: Problémy vedení dialogu v televizi. *Naše řeč*, str. 83 – 84.

4. POPIS MODERÁTORSKÉHO STYLU

4.1 Role organizační

Organizační role byla v obecné rovině popsána v kapitole 3.2. V našem rozboru se zaměříme pouze na tyto některé konkrétní jevy. Moderátor naplňuje organizační roli úvodními a koncovými replikami, ve kterých zahajuje/ ukončuje pořad, vítá/ loučí se s hosty a diváky a zahajuje hlasovací anketu prostřednictvím SMS. Organizační roli dodržuje určitou strukturu pořadu.

Moderátor „zahajuje, zakončuje a člení pořad pomocí stereotypních (jen málo obměňovaných) promluv, tedy organizuje dění pořadu a sleduje vymezený čas. Tato úloha má výrazně institucionální povahu, moderátor v ní vystupuje neosobně, neutrálně, zdvořile, převažuje podávání věcných informací a zdvořilostní formule.“⁵⁷

4.1.1 Úvodní repliky

Pozdrav

Moderátor v námi sledovaných pořadech zdravil diváky neutrálním *Dobrý den*. Jen jednou jsme zaznamenali obměnu pozdravu, konkrétně v Partii ze dne 18.10. V tomto díle moderátor použil pozdrav *Hezké nedělní dopoledne při sledování Partie*.

Uvedení tématu

Bezprostředně po pozdravu s diváky následuje uvedení hlavního tématu diskuse. Tento mluvní akt nemá ustálenou podobu, moderátor je v tomto ohledu kreativní. V Partii z 18. 10 moderátor nevedl, jaké téma bude ten den diskutováno, rovnou představoval hosty, ten samý úvod měla i Partie ze dne 25. 10.

Partie 13.9.: *Dobrý den, vítám vás při sledování diskusního pořadu televize Prima Partie. Jeho dnešní téma nemůže být jiné než čtvrtěční rozhodnutí Ústavního soudu o zrušení říjnových předčasných voleb a bleskové přijetí obecného ústavního zákona o rozpuštění sněmovny, které má vést k volbám začátkem listopadu.*

Partie 20.9.: *Dobrý den. Sledujete Partii, diskusní pořad televize Prima. Její dnešní hlavní témata budou veletiče ohledně termínu příštích voleb, jednání o novém mandátu Fischerovy vlády a spory okolo státního rozpočtu.*

⁵⁷ MÜLLEROVÁ, O.: Úlohy moderátora v rozhlasovém diskusním pořadu Radioforum. *Naše řeč*, str. 173.

Partie 27.9.: *Dobry den. Poslanecká sněmovna v pátek schválila tzv. Janotův úsporný balíček. Schodek rozpočtu tak bude místo 230 necelých 163 miliard. Skončilo tím další politické martýrium.*

Partie 4.10.: *Dobry den. Dnešní Partie bude o temných zákoutích české politiky. O lobbingu, podezřelých sponzorech a podivných zákonech.*

Partie 11.10.: *Dobry den. Vítám vás při sledování další Partie televize Prima. A o čem se v ní dnes bude hovořit? O požadavku prezidenta Václava Klause na českou výjimku z Lisabonské smlouvy, která by zaručovala, že nebudou prolomeny tzv. Benešovy dekrety, a také o novém mandátu Fischerovy vlády.*

Partie 18.10.: *Hezké nedělní dopoledne při sledování Partie. Jsem rád, že ve studiu můžu tentokrát přivítat prý nejhoršího ministra Fischerovy vlády, to ale samozřejmě netvrdím já, ale právě Martina Pecinu, současného ministra vnitra, považuje Občanská demokratická strana a především její místopředseda Ivan Langer za nejslabší článek současné úřednické vlády. A oba dva aktéry této války o vnitro vítám v dnešním studiu Partie, dobry den, pánové.*

25.10.: *Dobry den. Musím říct, že jsem se s takovou situací ještě nesetkal. Ve studiu Partie jsou totiž dnes dva mí bývalí kolegové, kteří se rozhodli zanechat své novinářské profese a stát se politiky. Jana Bobošíková, předsedkyně strany Politika 21 a lídr Suverenity, dobry den... a Radek John, předseda strany politické Věci veřejné.*

Uvítání hostů

Po ohlášení hlavního tématu diskuse následuje představení jednotlivých hostů, kteří se k dané problematice budou vyjadřovat.

Partie 13. 9.: *O těchto výjimečných událostech budou dnes ve studiu diskutovat předseda KDU-ČSL Cyril Svoboda, dobry den... a Lubomír Zaorálek, místopředseda Poslanecké sněmovny a z České strany sociálně-demokratické, dobry den.*

Partie 20. 9.: *Pozvání do studia přijali místopředseda ODS Petr Nečas, dobry den...a hejtman jihomoravského kraje Michal Hašek, také vám přeji dobry den.*

Partie 27. 9.: *A já jsem rád, že ve studiu můžu přivítat vítěze této parlamentní bitvy, premiéra České republiky Jana Fischera, dobry den.*

Partie 4. 10.: *Diskutovat o tom budou bývalý předseda Strany zelených Martin Bursík, dobry den... a současný předseda KSČM Vojtěch Filip, také vám přeji hezký den.*

Partie 11. 10.: *Diskutovat o tom budou dva předsedové politických stran. Jiří Paroubek, dobrý den... a Cyril Svoboda. Myslím, že ani nemusím říkat, z jakých politických stran jste, já myslím, že to je každému divákovi Partie jasné.*

Partie 18. 10.: *Jsem rád, že ve studiu můžu tentokrát přivítat prý nejhoršího ministra Fischerovy vlády, to ale samozřejmě netvrdím já, ale právě Martina Pecinu, současného ministra vnitra, považuje Občanská demokratická strana a především její místopředseda Ivan Langer za nejslabší článek současné úřednické vlády. A oba dva aktéry této války o vnitro vítám v dnešním studiu Partie, dobrý den, pánové.*

Partie 25. 10.: *Ve studiu Partie jsou totiž dnes dva mí bývalí kolegové, kteří se rozhodli zanechat své novinářské profese a stát se politiky. Jana Bobošíková, předsedkyně strany Politika 21 a lídr Suverenity, dobrý den... a Radek John, předseda strany politické Věci veřejné.*

Vítání a představování hostů Milan Šíma nedělá ustáleným způsobem, nepoužívá jednu nebo dvě konkrétní věty. Je kreativní a nápaditý.

4.1.2 Zahájení hlasovací ankety

Během diskusního pořadu Partie mohou diváci prostřednictvím SMS odpovídat ano - ne na otázku, která se vztahuje k diskutovanému tématu. Moderátor ve vhodnou chvíli tuto anketu ohlásí. Anketa je uvedena vždy v první třetině pořadu a děje se tak v momentě, kdy některý z hostů narazí ve své řeči na téma, ke kterému se otázka bezprostředně vztahuje.

Partie 13.9.: *Pánové, já vás teďka na chvíli přeruším...k tomu se ještě určitě dostaneme. I v dnešním pořadu budete moci, vy diváci, hlasovat o otázce nedělní Partie. Dnes se tedy ptáme: Je správné, jak poslanci upravují Ústavu České republiky?*

Partie 20.9.: *Tak pardon, promiňte, ale já teďka chci oslovit naše diváky. Do dnešní diskuse se totiž budete moci zapojit i vy, pokud odpovíte na otázku Partie, která je: Souhlasíte s omezením sociálních výdajů podle návrhu ministra financí Janoty?*

Partie 27.9.: *I dnes můžete, vy diváci, hlasovat o otázce Partie, která tentokrát zní: Myslíte si, že Česku prospěje prodloužení funkčního období úřednické vlády?*

Partie 4.10.: *Partie se budete moci zúčastnit i vy, diváci, pokud budete hlasovat o dnešní otázce pořadu: Může zákon o lobbingu omezit korupci v politice?*

Partie 11.10.: *A právě o tomto prohlášení Václava Klause je i dnešní otázka Partie: Myslíte si, že je prezidentův požadavek na dodatek k Lisabonské smlouvě oprávněný?*

Partie 18.10.: *Já vás teďka na chvíli přeruším, protože právě o tom bude dnešní otázka Partie. Partie se totiž můžete zúčastnit i vy, diváci, pokud odpovíte na naši otázku: Mají ministři úřednické vlády právo dělat rozsáhlé personální změny?*

Partie 25.10.: *I dnešní Partie se můžete zúčastnit vy, diváci, pokud odpovíte na naši otázku: Byli byste ochotni volit některou z nově vznikajících politických stran?*

Vyozorovali jsme, že uvedení hlasovací ankety se neodehrává v pevně stanovenou dobu. Z pohledu diváka by to mohlo vypadat, že na anketu zapomněl a najednou si vzpomněl. Moderátor tak své hosty často v jejich řeči přeruší, aby mohl položit divákům hlasovací otázku. Vyvolává v nich tak pocit, že jsou součástí diskuse, i když nepřímo.

4.1.3 Koncové repliky

Ukončení diskuse

S blížícím se koncem pořadu vyhodnocuje Milan Šíma hlasovací anketu a nechá své hosty, aby výsledek okomentovali.

Moderátor upozorní účastníky komunikace, že se blíží konec, ale dál pokládá otázky až do poslední chvíle. Často se tak stane, že diskutující pak mají málo času dopovědět to, co měli v úmyslu říci. Diskusi tedy ukončuje přerušáním řeči a rovnou se loučí s hosty i diváky.

Rozloučení s hosty

Na konkrétních závěrech pořadů vidíme, že moderátor někdy utne řeč hostů, když je načase diskusi ukončit. Poté poděkuje hostům za účast a následuje rozloučení.

Partie 13. 9.: *Pánové, já vám děkuji za to, že jste přišli do dnešní Partie.*

Partie 20. 9.: *Pánové, já vám děkuji za to, že jste přišli do dnešního studia, na shledanou.*

Partie 27. 9.: *Tak taková byla dnešní Partie. Pane premiére, já vám děkuji za to, že jste přišel do Primy.*

Partie 4. 10.: *Bohužel, musím tuhleto debatu opravdu ukončit, pánové...pánové...já vám děkuji za to, že jste přišli dnes do studia televize Prima.*

Partie 11. 10.: *Už vás musím přerušit. Opravdu je konec dnešní debaty. Pánové, já vám děkuji za to, že jste přišli do studia televize Prima.*

Partie 18. 10.: *Pánové, já vám děkuji za účast v dnešním studiu...*

Partie 25. 10.: *Už si to budete muset dopovídat někde mimo tohleto studio...já vám děkuji, že jste přišli do studia televize Prima, na shledanou.*

Při rozboru konkrétních pořadů jsme zaznamenali věty: *už si to budete muset dopovídat někde mimo tohleto studio..., můžete debatovat po Partii ještě potom...*, které na diváka mohou působit tak, že diskuse může ještě pokračovat, ale už bez jeho účasti. Může v něm vzniknout pocit, že mu něco „uniká“.

Rozloučení s diváky

Pro rozloučení s diváky používá ustálenou formulku *...vám, divákům děkuji za pozornost*, po které následuje připomínka možnosti další diskuse na sociálních sítích. Při rozloučení nechybí ani upozornění na to, že diskuse se vysílá i příště. Tento mluvní akt má v případě Milana Šímy ustálenou podobu: *Přeji vám hezký den a na shledanou příští neděli v jedenáct hodin* nebo méně používané *...těším se na shledanou příští neděli v jedenáct hodin*.

Partie 13.9.: *Děkuji i vám, divákům, a těším se na shledanou příští neděli už v jedenáct hodin.*

Partie 20.9.: *A vám, divákům, děkuji za pozornost, a pokud máte zájem o dnešní Partii něco napsat na Facebook, můžete si tam najít i naši stránku. Těším se na shledanou příští neděli v jedenáct hodin.*

Partie 27.9.: *A vám, divákům, děkuji za pozornost. Diskutovat o dnešních tématech můžete i na Facebooku nebo Twitteru. Najděte si tam Partii na Primě. Přeji vám hezký den a na shledanou příští neděli v jedenáct hodin.*

Partie 4.10.: *A vám, divákům, děkuji za pozornost. Diskutovat o dnešních tématech můžete i na Facebooku nebo Twitteru, pokud si tam najdete Partii na Primě. Přeji vám hezký den a na shledanou příští neděli v jedenáct hodin.*

Partie 11.10.: *Vám, divákům, děkuji za pozornost. Jestli chcete diskutovat o dnešních tématech, můžete i na Facebooku nebo Twitteru, pokud si tam najdete stránku Partie na Primě. Přeji vám hezký den a na shledanou příští neděli v jedenáct hodin.*

Partie 18.10.: *...a vám, divákům, děkuji za pozornost. Diskutovat o dnešních tématech můžete i na Facebooku nebo Twitteru, pokud si tam najdete stránku Partie na Primě. Přeji vám hezký den a na shledanou příští neděli v jedenáct hodin.*

Partie 25.10.: *A vám, divákům, děkuji za pozornost. Diskutovat o dnešních tématech můžete i na Facebooku nebo Twitteru, pokud si tam najdete stránku Partie na Primě. Přeji vám hezký den a na shledanou příští neděli v jedenáct hodin.*

4.2 Role řídící

4.2.1 Konfliktnost

„Stane se však, že se řízený rozhovor místy změní v živou, nezřídka i konfliktní diskusi, která nemá daleko k hádce. V takových chvílích, než se moderátorovi podaří účastníky bouřlivější výměny názorů ukáznit, se uplatňuje druhé pravidlo mechanismu střídání partnerů v dialogu. Ten, kdo mluví, nechce svou řeč skončit, jeho partneři jsou netrpěliví, protože chtějí získat slovo. Nečekají ani na výzvu k mluvení a ani nehledají místo vhodné k převzetí slova. V takových chvílích mluví jeden přes druhého, jejich spor je pro ně nejdůležitější a zapomínají na to, že posluchači u rozhlasových přijímačů jim ani nemusejí rozumět a že je za takové chování kritizují.“⁵⁸

Moderátor by měl takovou situaci zvládnout a nedopustit, aby k překřikování docházelo během pořadu běžně. Toto je tzv. interakční úroveň konfliktu. Jedná se o samotné uskutečňování dialogu, o jeho průběh, mechanismus střídání mluvčích. Druhou úrovní jsou pak předpoklady každého z partnerů k dialogické komunikaci více, viz. kap. 2.4. *„Většinou však jsou složky interakční a předpokladové propojeny a určité konfliktně zabarvené vlastnosti komunikace charakterizujeme výroky jako „partneři si vzájemně nerozumějí, jeden druhého zesměšňuje, osočuje, napadá“ atp.“⁵⁹*

Při rozboru jednotlivých pořadů Partie jsme zjistili, že ke skákání do řeči mezi jednotlivými účastníky diskuse dochází poměrně často. Vznikají tak pro diváka nesrozumitelné momenty. Moderátor nejen, že takovému skákání do řeči nebrání, ale dokonce to sám dělá. Svým hostům skáče do řeči zejména, chce-li se zeptat na něco, na co se předtím zeptat zapomněl, nebo má-li nějakou poznámku k promluvě hosta. Zaznamenáno bylo i to, že několikrát současně mluvili všichni účastníci diskuse, včetně moderátora.

⁵⁸ MÜLLEROVÁ, O.: Úlohy moderátora v rozhlasovém diskusním pořadu Radioforum. *Naše řeč*, str. 172.

⁵⁹ MÜLLEROVÁ, O.: Dialog a konflikt. *Slovo a slovesnost*, str. 248.

V diskusním politickém pořadu se stane, že se hosté vzájemně napadají, urážejí, osočují. Moderátor „*mírní konflikty, snaží se, aby atmosféra pořadu příliš nevybočovala z emocionálně neutrální polohy. Dbá o to, aby se různost názorů účastníků debaty nevystupňovala až do přetrvávajícího konfliktu. Nejčastějším prostředkem, kterým moderátor ukončí dílčí konfliktní jednání, je přerušení řeči někoho z mluvčích a tím i ukončení konfliktního subtématu.*“⁶⁰ Ve sledovaných pořadech došlo několikrát k situaci, že hosté vzájemně napadali politické chování svých komunikačních partnerů, moderátor je přerušil, až když to trvalo příliš dlouho. Jako ukázkou konfliktní situace, do které moderátor nezasahoval, ani konflikt nemírnil, uvádíme přepis situace z Partie ze dne 25. 10. mezi Janou Bobošíkovou a Radkem Johnem.

M.Š.: *A co říkáte na to, že Jana Bobošíková byla kandidátem, kandidátkou KSČM na post prezidenta?*

R.J.: *No, já myslím, že to je velký přeskok, samozřejmě. To třeba já bych to neudělal. A jak jako, jestli říkáte, že to je kvůli Benešovým dekretům, já to tak neviděl.*

J.B.: *Vy říkáte, že byste to neudělal, přitom kandidujete na post komisaře Josefa Žilence, který s Berndem Posseltem, který je tak proti České republice, byl pět let v jednom klubu. Takže to je ...*

R.J.: *A to myslíte, že je horší býti v klubu Evropské unie, než kandidovat za komunisty na prezidenta?*

J.B.: *S Berndem Posseltem. No to jednoznačně ano.*

R.J.: *Mimochodem, Posselt tam není za Sudetoněmecký Landsmannschaft, že...*

J.B.: *Samozřejmě, ale neustále se tak profiluje.*

M.Š.: *A co si myslíte vůbec obecně...*

R.J.: *No jo, ve chvíli, kdy chcete udělat něco v Evropském parlamentu, musíte být v nějaké frakci, kde vám někdo může vadit, ale těžko bych byl kandidátem za komunisty, že jo.*

J.B.: *No tak to je pak otázka, pane Johne, víte za které, protože komunisté jsou jak v KDU-ČSL, komunisté jsou jak v ODS, komunisté jsou v ČSSD, komunisté jsou všude.*

R.J.: *To je pravda. A Věci veřejné...a pozor...*

M.Š.: *I v Suverenitě?*

⁶⁰ MÜLLEROVÁ, O.: Úlohy moderátora v rozhlasovém diskusním pořadu Radioforum. *Naše řeč*, str. 175.

J.B.: *To je možné. Já to nevím. Já to nechávám...*

R.J.: *Věci veřejné mají podmínku, nesměl ten člověk být členem Komunistické strany v žádném okamžiku této země.*

M.Š.: *Takže každého si prolustrujete...*

R.J.: *Ano, my nebereme do strany nikoho, kdo byl komunista.*

Z přepisu je vidět, že moderátor se sice snažil řeč diskutujících přerušit, to se mu ale nepodařilo. Nechal je tedy vzájemně si vyčítat politické chování a pak jim pokládal otázky. Tato konfliktní situace skončila až v momentě, kdy oba hosté řekli to, co k tomu chtěli říci. Neukončil ji tedy moderátor.

Považujeme za důležité podotknout, že v tom samém pořadu o několik okamžiků dříve došlo mezi moderátorem a Janou Bobošíkovou k situaci, kdy moderátor se snažil přimět svého hosta odpovědět na otázku určitým způsobem a nerespektoval jinou odpověď hosta, přestože mu Jana Bobošíková vysvětlila svůj postoj k dané věci.

Moderátor Milan Šíma konfliktní situace neřeší utnutím řeči hostů, napomenutím. Buď je nechá dohadovat a ze situace těží tím, že jim navíc pokládá otázky k tomu, o čem se zrovna hádají, což je jakýmsi oživením pořadu, nebo do toho mluví a snaží se nastolit nové téma. V tom okamžiku ale vznikají již zmiňované přesahy replik, pro diváky nesrozumitelné.

4.2.2 Otázky

Někdy moderátor pokládá otázky volně a spíše tak, aby se host rozhovořil. Jindy zase klade otázky nabízející hostu jen velmi malý prostor k manévrování. Vedle otázek zjišťovacích nebo doplňovacích, na něž mohou hosté reagovat volněji, než by si moderátor představoval, užívají někteří otázky alternativní, vylučovací, jimiž dávají možnosti, z nichž si má host jednu vybrat. Moderátor se snaží klást otázky tak, aby dostal pokud možno jednoznačnou odpověď.⁶¹ *„Jde o to, že moderátor může hosta nutit k přímé odpovědi jen do určité míry, pak musí rezignovat, neboť nemůže jednu otázku opakovat stále dokola. Může položit zpřesňující otázku, může přistoupit k formulaci vylučovací otázky typu ano – ne, a když se mu ani poté nepodaří přimět hosta k odpovědi, může mu navrhnout odpověď a pokusit se mu vlastní formulaci vnutit. To*

⁶¹ ČMEJRKOVÁ, S.: Mediální rozhovor jako žánr veřejného projevu. In *Jazyk, média, politika*, str. 93 – 94.

vše jsou techniky, které redaktor užívá, aby udržel rozhovor v tom směru a v těch kolejích, které on sám pro interview zvolil.⁶²

V pořadech, které byly do rozboru zahrnuty, jsme sledovali, v jakém poměru jsou otázky pravé a nepravé; zjišťovací a doplňovací; zavřené a otevřené.

Ve všech pořadech byly až na dvě výjimky položeny otázky pravé, tedy takové otázky, na kterou moderátor očekával odpověď. Mezi výjimky patřily tyto otázky:

- *Tam byla jedna taková výhrada, já nevím, asi jste to určitě zaznamenal, Boris Šťastný, poslanec za ODS, říká, že tabáková lobby nakonec neumožnila přijetí návrhu na růst spotřební daně z cigaret z 28 na 29 %. Proč pomohli kuřákům?*
- *A jak byste jako ekonom postupoval. Jako ekonom, jestli se můžu zeptat?*

Zjišťovacími otázkami se ptáme na platnost/ neplatnost určité výpovědi.⁶³ Doplňovací otázky pak slouží k získání informace, zastoupeny mohou být tázacími slovy jako např. *kdo, co, který, kam, kdy, odkud, proč, kvůli čemu aj.*⁶⁴

Přesto, že na zjišťovací otázky se očekává odpověď jako např. *ano, ba, ovšem, nikoliv, ne, kdepak aj.*⁶⁵, v diskusním pořadu je časté, že host pouze nepotvrdí nebo nevyvrátí tvrzení, ale rozpovídá se.

Srovnáme-li množství výskytu otázek zjišťovacích a doplňovacích, dojdeme k závěru, že otázky zjišťovací jsou ve všech sledovaných pořadech v mírné převaze. Pro Milana Šímy je typické, že při pokládání otázek nepoloží pouze jednu. Zaznamenány byly i tři otázky během jedné promluvy. Je to zřejmě snaha hosta co nejvíce nasměrovat tím směrem, kterým by se diskuse měla ubírat. Snaha dobrat se podstaty. Někdy ovšem pokládání takového množství otázek může způsobit spíše zmatek a host neví, na kterou z nich má dříve odpovědět a divák pak může být zmatený, protože neví, na kterou otázku host zrovna odpovídá. Moderátor by měl tedy položit otázku a až v případě, že host neodpovídá, by se měl snažit položit další otázku, nebo mu napovědět.

Partie 20. 9.: *...pane hejtmane, pojd'me k současnosti. Co vlastně tohleto posunutí voleb znamená? Co to znamená pro Fischerovu vládu? Bude muset teďka Fischerova vláda*

⁶² ČMEJRKOVÁ, S.: Mediální rozhovor jako žánr veřejného projevu. In *Jazyk, média, politika*, str. 94.

⁶³ KARLÍK, P., NEKULA, M., RUSÍNOVÁ, Z. a kol.: *Příruční mluvnice češtiny*, str. 608.

⁶⁴ Tamtéž, str. 610.

⁶⁵ Tamtéž, str. 608.

získat nový mandát, aby mohla dál postupovat až tedy do června nebo do května příštího roku?

Partie 20. 9.: Dokážete už teď říct, jestli jste ochotni podpořit Janotův úsporný balíček? Je pro vás přijatelný? Nejdřív ODS.

Partie 20. 9.: Jak se k tomuto číslu chcete dostat. Chcete se vůbec dostat k tomu číslu 157 miliard? Je to pro vás přijatelné číslo, nebo je to příliš nízké.

Partie 27. 9.: Dokážete říct nějaké datum? Kdy podle vás bude ten vhodný okamžik, kdy Česká republika bude moct přijmout euro?

Partie 27. 9.: A vaše hodnocení tohoto stavu? Je to opravdu, začíná to být kritické? Blížíme se třeba k situaci, jako bylo Maďarsko nebo Litva?

Partie 4. 10.: Pánové, co si vůbec myslíte o té akci, novinářské akci, o tom testu. Je to v pořádku, aby novináři testovali politiky?

Tyto krátké přepisy slouží jako názorná ukázka toho, jak se moderátor snaží usměrnit hosta, navést jeho odpověď tím směrem, kterým potřebuje. Jsou to ukázky promluv, které byly proneseny souvisle.

Postupné pokládání dalších otázek uvedeme jako příklad nyní, konkrétně ukázku Partie 25. 10., kdy Milan Šíma pokládal otázky Janě Bobošíkové:

M.Š.: Víte, co o vás říkají komentátoři a co tady nepadlo? Že jste univerzálně použitelná politička, že máte pravicové názory, ale necháte se, necháte si kandidovat za KSČM na pozici prezidentky a zároveň teďka jednáte se Zemanovou stranou.

J.B.: Pane moderátore, mnohokrát jsem vysvětlila...no pokračujte, ano

M.Š.: ...se Zemanovou stranou, která má jasně...

J.B.: Jak jednáme se Zemanovou stranou?

M.Š.: No, hovoří se o tom, že byste mohla být i lídr...

J.B.: Jak se hovoří o tom...Prosím vás, já jsem zde...

M.Š.: Vy jste to dokonce připustila...

J.B.: Ne. Já jsem zde lídr Suverenity a v budoucnu není nic vyloučeno...

M.Š.: Ano, nic není vyloučeno.

J.B.: Není do budoucna vyloučena spolupráce s panem Johnem, není vyloučena spolupráce s žádnou politickou stranou a každý politik, které se jakékoliv politické spolupráce dopředu zřiká, tak podle mého názoru dělá chybu. Já jsem lídr Suverenity...

M.Š.: *Vy jste, myslím, nebyla na zakládajícím sjezdu strany Věcí veřejných, jako jste byla u Miloše Zemana.*

J.B.: *Já jsem pět let nelákala pana Johna do politiky, tak jako jsem pět let lákala Miloše Zemana do politiky. Já jsem...*

M.Š.: *Takže uvažujete o té spolupráci...*

J.B.: *Já uvažuji v politice...*

M.Š.: *Jak můžete s pravicovými názory spolupracovat s Milošem Zemanem?*

J.B.: *Já v politice...Prosím vás, já v politice uvažuji do budoucna o spolupráci s každým, protože nic jiného, než svornost, společná práce a stanovení společného...*

M.Š.: *Ale jednotná fronta, to už jsme tady zažili.*

J.B.: *Prosím vás...ale společného cíle Českou republiku ze současného stavu nevyvede. My můžeme být soupeři, ale ve chvíli, kdy bychom uspěli a dostali se do Poslanecké sněmovny, tak musíme být schopni, alespoň v některých aspektech, táhnout za jeden provaz. A já odmítám neustálou politiku konfrontace. A jestliže se pět let snažím o to...*

M.Š.: *Takže by jste byla ochotná se v Poslanecké sněmovně shodnout, případně vytvořit koalici s komunisty? To by pro vás bylo taky přijatelné?*

J.B.: *Suverenita není levicová strana, ale umím si představit, že by mohl přijít okamžik, kdy bychom společně s komunisty hlasovali a pokud by šlo o Lisabonskou smlouvu, tak to je zrovna ten moment...*

M.Š.: *A případná koalice, já nevím, by se vytvořila ČSSD, komunisté, samozřejmě ČSSD něco takového popírá, ale řekněme, že by k něčemu takovému došlo, oni by vás oslovili, vy byste byla v Parlamentu, byla byste ochotná do toho jít?*

J.B.: *To by záleželo na programu, to by záleželo na programu, ale a priori neodmítám v současné situaci do budoucna koalici s nikým. Ale znovu opakuji, jsem lídr Suverenity, do žádné Zemanovy strany, ani do jiné strany nevstupuji a...*

M.Š.: *Přicházela by v úvahu nějaká koalice? Případně. Tu byste neodmítla.*

J.B.: *Ale já nevím, co bude v budoucnu, pane redaktore. A znovu opakuji, že jsem ráda, že jsem přijala kandidaturu ...*

M.Š.: *Podle vašich slov může být v budoucnu cokoliv, cokoliv.*

Podíváme-li se na poměr otázek otevřených a zavřených, vůbec nás nepřekvapí, že v naprosté převaze jsou otázky otevřené. Diskuse umožňuje hostům, aby předložili svá stanoviska, a to by nebylo možné, kdyby převažovaly otázky zavřené. U otázek

zavřených a jejich odpovědi platí, že dávají dotazovanému určité možnosti odpovědi. Jsou tedy vhodné pro dotazník, nikoliv však pro diskusní politický pořad. Přesto bylo zaznamenáno několik otázek, které byly zařazeny mezi otázky zavřené, a to i přes to, že moderátor hostům nenabídl možné odpovědi. Jako ukázky zavřené otázky uvádíme tyto příklady:

- *A nebyla to chyba, že tam PS vyslala někoho, kdo není právník?* (nabízí se odpověď byla to chyba – nebyla to chyba)
- *Není to ta chyba, že jste více nediskutovali tento problém s právníky?*
- *Uvědomujete si, že třeba svým chováním zhoršujete obraz ČR v zahraničí?*

Způsob uvádění otázek moderátora Milana Šímy je specifický. Nepokládá rovnou otázku, většinou ji uvede slovy: *...já se vás teďka zeptám na jednu věc, ...chci se zeptat, ...víte, co by mě zajímalo v tuhleto chvíli, ...a ještě se zeptám, ...*

Většinu svých otázek pokládá za použití slovního spojení: *co říkáte na..., co si myslíte o..., jaký je váš názor na...*

4.2.3 Nestrannost

Moderátor by měl v diskusních pořadech dodržovat nestrannost v přístupu k jednotlivým hostům. Měl by se zdržet jakéhokoliv hodnocení, vyjadřování vlastního názoru. Jako vybočení z institucionální role se považuje i humor a ironie.

Během našeho rozboru jsme zaznamenali specifické promluvy ze strany moderátora k hostům, které do naší analýzy zahrnuté nebyly, ale máme za důležité se o nich pouze ve stručnosti zmínit. Milan Šíma totiž v průběhu moderování diskusního pořadu jeví snahu za hosty jejich věty jakoby dopovídat, snaží se odhadnout, co chtějí říci, případně jim nabízí i možnosti toho, co by měli říci. Pak tedy nepůsobí jako nestranný moderátor diskusního pořadu, ale jako spřízněný komunikační partner.

V našem rozboru jsme porušení nestrannosti ze strany moderátora zaznamenali.

Hodnotící výrazy

- *ale exces to je, řekněme, **silnější** výraz*
- *pánové, **je jasné**, že se v tomhleto neshodnete...*
- *To je **logické**...*
- *ono je to trošku **legrační**, protože by se dalo říct, že to budou říjnové volby, ke kterým dojde v listopadu*
- ***tak to je velmi hezké**, tahleta debata...**to by bylo hezké***

- ...pan ministr současný má **velice jasný** názor na to...
- To jsou **krásná** slova na závěr
- to jsou tak **horentní** sumy...
- To by mohl být **slušný** příjem.
- To je **obrovské** téma
- Tak je to **smutné**. Nezdá se vám, že je to **smutné**, že budeme debatovat o takových tématech
- ...aby to bylo **úplně dokonalé, tak je to hezké**, že váš manažer odmítl ten sponzoring, ale neměl to nahlásit policii
- Takové **závažné** opatření
- No ale je to **zajímavé** z toho hlediska...
- Další **podivná** věc. Tabáková lobby.
- To je to **zajímavý**, že pan poslanec Braný z KSČM...
- To je vždycky **zajímavé**, že vždycky chcete podpořit něco a nakonec to nevyjde
- To je **jasná** námitka...
- Tak to bude **zajímavé**, asi pan ministr financí Janota nemá radost z toho, co teď slyší...
- Tak to je možná překvapení pro vás, pane předsedo. **Nepříjemné** překvapení.
- To bude **zajímavá** situace...
- Tak, co říkáte na takové **nelichotivé** hodnocení?
- No tak to je **zajímavý** názor
- To je **zajímavý**, že ta detektivní kancelář zrovna tedy ...

Moderátor diskusních pořadů by se měl hodnocení jednotlivých promluv svých hostů vyvarovat. Z tohoto pohledu tedy moderátor porušil požadavek nestrannosti.

Vlastní názory, postoje

- No, vy jste třeba řekl: Principy je třeba ctít, ale na ně nebylo dost času. **Tak to nevím, jestli takovej argument...**
- No, člen Topolánkovy vlády má, předpokládám, jiný názor.
- To bylo přece časově také možné zvládnout.
- Nevím, co tím mohlo být míněno než nějaké omezení pravomocí nebo změna pravomocí...
- Možná by bylo dobré, kdyby se řeklo, udělali jsme chybu...

- *Pane předsedo, pro vás by to vlastně mohlo být výhodné, protože vaše strana teďka s preferencemi...*
- *Možná spoléháte na návštěvu papeže, to vám třeba může přinést nějaké hlasy*
...
- *Ale pro vás je to v tuto chvíli vlastně nevýhodné, protože podle preferencí...*
- *Předpokládám, že zůstane Fischerova vláda...*
- *To asi jen tak ty peníze nepřinese...*
- *Tak, pane hejtmane, mě opravdu překvapuje, že bývalý ministr sociální demokracie...*
- *Mně se zdá, že pan ministr současný má velice jasný názor na to, jak má vypadat rozpočet.*
- *Ještěže katolická církev po nás nebude chtít ty peníze, ...*
- *sociální střety, nevím, co jiného tím mohl pan předseda myslet...*
- *tak mně to osobně přijde jako nepoměr, protože když si například...*
- *Překvapilo mě, že jsem si přečetl, že se chcete pustit do důchodové reformy...*
- *Když to člověk poslouchá, tak mě trošku mrazí na zádech.*
- *mě docela překvapilo, že na tom jednání, které bylo v pátek tedy s panem premiérem,...*
- *Já jsem si totiž přečetl, že někteří asistenti poslanců jsou zároveň zaměstnanci tabákových firem. Tak to mě opravdu šokuje.*
- *Ale nevím, jestli s tím budou souhlasit ostatní strany...*
- *Tak vy moc peněz nemáte, tak možná budete litovat, že nevydáváte nějaký takový časopis?*

Stejně jako hodnotící výrazy, tak i vlastní názory a postoje jsou hodnoceny jako porušení požadavku nestrannosti. K takovým momentům v diskusním politickém pořadu nesmí docházet.

Osobní otázky

V analyzovaných pořadech byly zaznamenány i osobní otázky.⁶⁶ Konkrétně tedy v pořadu ze dne 27. září, jehož hostem byl premiér úřednické vlády, Jan Fisher. Hned

⁶⁶ Müllerová považuje za osobní otázky takové, které míří víceméně do hostova soukromí, zpestřují rozhovor a obohacují ho o konverzační dimenzi. Viz. MÜLLEROVÁ, O.: Rozhovor s hostem: žánr rozhlasového vysílání na pomezí interview a přátelského popovídání. In *Jazyk, média, politika*, str. 145.

v úvodu mu Milan Šíma položil otázku : ***Cítíte se jako vítěz?*** Moderátor již při úvodních replikách označil premiéra Fishera za vítěze parlamentní volby.

Další osobní otázka padla v tom samém pořadu. Řeč byla o spotřební dani z cigaret, konkrétně že tabáková lobby neumožnila růst spotřební daně. Moderátor pak položil otázku: ***Proč pomohli kuřákům? Mimořádně, kouříte?***

V Partii ze 4. října položil moderátor v závěru pořadu otázku Martinovi Bursíkovi, zda se chce vrátit do politiky. Po jeho odpovědi následovala otázka na Vojtěcha Filipa: ***Těšíte se na to, že by pan Bursík byl zase v Poslanecké sněmovně a že byste se tam s ním potkával?***

V úvodu Partie ze dne 25. října zazněla od moderátora slova, že ve studiu vítá své bývalé kolegy a nyní politiky. První otázka daného pořadu zněla: ***Tak, jaké to je? Svěřte se mi, jaké to je být najednou politikem, být na druhé straně barikády?***

Některé osobní otázky byly doprovázeny smíchem, či úsměvem. Tyto pasáže mohou v divákovi vyvolat pocit familiárnosti.

Humor

Humor je považován, stejně jako ostatní výše zmíněné prvky, za jisté vybočení z institucionální role. Někdy takové momenty mohou oživit diskusi, není to však pravidlem. Milan Šíma se nebrání humoru. Byly zaznamenány okamžiky, kdy sám vtipkoval a měl poznámky ke svým hostům. Smích v případě Šímy nebyl také ničím výjimečným.

- *To teďka opakujete neustále, to už jsem slyšel mockrát, v každém vašem vystoupení několikrát...(následuje smích)*
- *Ono je to trochu legrační, protože by se dalo říct, že to budou říjnové volby, ke kterým dojde v listopadu*
- *Už nejste optimista od té doby, co jste na úřadu vlády? Tak už nevěříte ničemu?*
(smích, humor)

Vezmeme-li v úvahu, kolik konkrétních porušení jednotlivých požadavků ze strany moderátora jsme v průběhu sedmi odvysílaných pořadů zaznamenali, musíme konstatovat, že moderátor Milan Šíma nesplňuje požadavek nestrannosti.

4.2.4 Přípravenost – citace zdrojů

Dá se říci, že čím více je ověřitelný zdroj, ze kterého moderátor cituje, tím důvěryhodněji moderátor působí.

U Milana Šímy byly zaznamenány citace, dokonce použil slovo *cituji*, ale zdroj, ze kterého informace pochází, neuvedl. To samé platí i u slovního spojení *přečetl jsem si*, už ale neuvedl, kde si danou informaci přečetl. Milan Šíma tedy své zdroje necituje. Dvakrát byl uveden zdroj, ze kterého informaci čerpal, nikdy ne však tak, aby byl snadno ověřitelný. Navíc citoval až na dotaz hosta, kde tuto informaci získal. Z pohledu diváka moderátor tedy nemusí působit věrohodně. Jako neuvedení zdroje byly hodnoceny i ty promluvy, během nichž moderátor nahlížel do svých připravených materiálů, a přitom bylo zřejmé, že informace odněkud získal.

Zaznamenány byly tyto promluvy bez uvedení zdroje:

- *No, vy jste třeba řekl: Principy je třeba ctít, ale na ně nebylo dost času.*
- *Ale, ale váš předseda, Jiří Paroubek, říká: Je třeba zvážit kompetence soudu. Tak jak tomu mám rozumět?*
- *Já jsem si přečetl Zdeňka Škromacha, který psal o tom, že ještě ráno počítal s tím, že si jako kapr jede rozpustit rybník...*
- *Dokonce jsem si přečetl, že Jiří Paroubek se tedy domnívá, že mělo jít o jakýsi komplot, za kterým stáli američtí poradci ODS. (na námítku Michala Haška, že takové vyjádření na grémiu neslyšel, uvedl jako zdroj stranický bulletin)*
- *někteří ekonomové říkají zvýšit to ceny potravin, někdo říká ne,...*
- *Boris Šťastný, poslanec za ODS, říká, že tabáková lobby nakonec neumožnila přijetí návrhu na růst spotřební daně z cigaret... No on tvrdí, že zástupci tabákových firem se v kuloárech pohybovali bez jakýchkoliv omezení a někteří z nich měli dokonce visačky s tím, že jsou asistenti poslanců...*
- *Co si myslíte třeba o tom, co říká Cyril Svoboda, že nebo KDU-ČSL je to stanovisko tedy, že je v Praze více heren než v celém Německu*
- *To jsou...musím říci, že to jsou statistiky KDU-ČSL, ale já jsem taky neměl možnost to nikde jinde vidět. (uvedení nepřesného zdroje až na dotaz premiéra Fishera)*

- *Ale v komentáři v novinách byly...byly o tom, že vlastně poslanci, pokud neudělá něco Senát s téma ...s těmito dvěma zákony, tak poslanci zdaňovat své náhrady nadále nebudou.*
- *Překvapilo mě, že jsem si přečetl, že se chcete pustit do důchodové reformy.*
- *Pane předsedo, vaši místopředsedové to nenahlásili ani vám. **Jak jsem se dozvěděl, jak jsem si přečetl z tisku***
- *Já jsem si totiž přečetl, že někteří asistenti poslanců jsou zároveň zaměstnanci tabákových firem. Tak to mě opravdu šokuje*
- *tak já bych se ještě rád zeptal tady pana poslance, **protože jsem si přečetl, že** uvažujete o tom, že byste neodcházel z politiky*
- *Já jsem zaslechl názor i z ČSSD, který vlastně mluví o velezradě, o možnosti stíhání prezidenta za velezradu. **Před nedávnem to řekla místopředsedkyně Senátu Alena Gajdůšková z ČSSD.** (uvedení zdroje, ale nepřesně)*
- *Víte, co říkal Jan Kubice, když odcházel z policie? On říkal, že odešel z policie poté, co jste dosadil na post šéfa kriminálky právě pana Houbu a říkal: Opravdu nemám zapotřebí, abych po dvaceti letech u policie sloužil pod estébákama. (informaci čte z připravených materiálů, přesto neuvádí, odkud informace pochází)*
- *Já jsem si třeba přečetl, že na seznamu lidí,*
- *Já jsem si ale přečetl, že vy jste prohlásila, že pokud se v těchto volbách nedostanete do Poslanecké sněmovny, tak s politikou končíte, je to pravda?*
- *Víte, co o vás říkají komentátoři a co tady nepadlo?*
- *...no hovoří se o tom, že byste mohla být i lídr*
- *Já vám to budu citovat: Protestujeme proti změně Ústavy pomocí dohody parlamentních stran. Jediná možná změna Ústavy podle nás by byla pomocí referenda. (na námitky Radka John doplnil Šíma informaci, že to měl říct před budovou Úřadu vlády)*
- *Je zajímavé, že jste dostala několik nabídek, **jsem si přečetl, že** když odejdete z politického světa, tak dostanete padesát milionů, to je..*

Milan Šíma se ve své řeči nedokáže vyvarovat takových slovních spojení, jako například: *nikdo nevěří..., mediální odborníci zpochybňují..., hovořilo se o..., ozývají se hlasy...*

Šíma z pohledu diváka tedy může působit jako dobře připravený a informovaný moderátor, otázkou je, jestli na diváka působí dobře to, že necituje, že kterého zdroje informaci čerpá. Je to tedy otázka věrohodnosti moderátora v očích diváka.

4.3 Role zprostředkující

Důležitým konstitutivním rysem mediálního dialogu „je jeho obrácenost k publiku, orientace na posluchače či diváka, který je svědkem a ještě výstižněji řečeno pravým cílem, k němuž je dialog směřován.“⁶⁷

V tomto oddílu se zaměříme na promluvy, jež moderátor pronáší právě s ohledem na diváka. Jedná se tedy zejména o reformulace. S ohledem na diváka jsou pronášeny samozřejmě úvodní a koncové repliky, zahajování hlasovací ankety nebo představování hostů. Tyto promluvy jsou ale spjaty s organizační rolí moderátora. Další promluvou, kterou moderátor pronáší s ohledem na diváka je ta, v níž nastoluje nové téma, tedy uvádí, o čem se bude mluvit, nebo následuje-li videozáznam či telefonický rozhovor. Těmto promluvám jsme se ale také již věnovali. Ponechme si tedy reformulace jako hlavní náplň zprostředkující role moderátora.

„Moderátorovy reformulace jsou jednou z nejužívanějších technik, jíž redaktor interviewovanou osobu usměrňuje a vlastně zvládá její diskurs a převádí jej do svých vlastních slov...“⁶⁸

Za reformulaci budeme považovat tu promluvu, ve které moderátor shrnul slova svého hosta, ujistil se, že dobře rozuměl nebo položil zpřesňující otázku. Za reformulace nebudou považovány takové promluvy, které požadovaly konkretizaci, doplnění nebo upřesnění informace.

Jako reformulace byly hodnoceny tyto promluvy:

Partie 13. 9.:

- *A nebyla to chyba, že tam PS vyslala někoho, kdo není právník?* (zpřesňující otázka)
- *Není to ta chyba, že jste více nediskutovali tento problém s právníky?* (zpřesňující otázka)

⁶⁷ ČMEJRKOVÁ, S.: Mediální rozhovor jako žánr veřejného projevu. In *Jazyk, média, politika*, str. 85.

⁶⁸ ČMEJRKOVÁ, S.: Mediální rozhovor jako žánr veřejného projevu. In *Jazyk, média, politika*, str. 103.

- *Myslíte si, že to špatně vidí (zahraniční novináři), že váš názor... (ujištění o tom, že správně pochopil tvrzení)*
- *Tak to by mohl být podle vás ten důvod, proč Ústavní soud řekne ne? (ujištění o tom, že správně pochopil tvrzení)*
- *Chcete říci, chcete říci Ústavnímu soudu třeba, ústavní zákony nesmíte rušit? (zpřesňující otázka)*
- *Takže podle vás jsou za to zodpovědní soudci (shrnutí odpovědi)*
- *Že za tím je Jan Kalvoda tedy? (ujištění o tom, že správně pochopil tvrzení)*

Partie 20. 9.:

- *Přes to vlak nejede. Dá se říci, že přes to vlak nejede u sociální demokracie? (ujištění o tom, že správně pochopil tvrzení)*
- *Takže ne 140 tisíc ale 100 tisíc... (zpřesňující otázka)*
- *Takže je to pro vás přijatelné taková opatření do budoucna? (ujištění o tom, že správně pochopil tvrzení)*

Partie 27. 9.:

- *Takže už ne rok 2015? (ujištění o tom, že správně pochopil tvrzení)*
- *Dá se říct, že doba našeho žití nad poměry skončila. (shrnutí)*
- *A bude tam větší zdanění tedy loterijních společností? (zpřesňující otázka)*
- *To znamená, že ještě není úplně jasné, jestli třeba učitelům snížíte ty platy o 4 %? (ujištění o tom, že správně pochopil tvrzení)*
- *Hm. Takže sám netušíte prostě, jak to dopadlo...dá se to tak říct. (shrnutí)*

Partie 4. 10.:

- *Takže jste mu to říkal něco takového třeba... (zpřesňující otázka)*
- *Tak k tomu se nechystáte prostě? (shrnutí)*
- *Takže vy ten zákon podpoříte znovu? (shrnutí)*
- *Myslíte tedy, že by se to třeba mělo hlásit Poslanecké sněmovně? (zpřesňující otázka)*

Partie 11. 10.:

- *Tedy výčitky pro Topolánkovu vládu v tomto smyslu nemáte, že mohli udělat víc tedy, dát si tam dodatek a podobně jako to udělala Británie nebo Polsko... (shrnutí)*

- *To je fakt? Podle vás se s tím nedá hnout? (ujištění o tom, že správně pochopil tvrzení)*
- *Znamená to, že v téhle situaci to podle vás vůbec nemá cenu projednávat, protože je to bezpředmětné? (ujištění o tom, že správně pochopil tvrzení)*
- *To znamená, že ta dohoda na Janotově balíčku by nemusela platit v tom případě? (shrnutí)*

Partie 18. 10.:

- *To znamená, ovlivňuje tímto způsobem to ministerstvo chod policie, že tam tlačí na personální změny? (zpřesňující otázka)*
- *Vy si teda myslíte, že daleko větší problém je u státních zástupců? (ujištění o tom, že správně pochopil tvrzení)*

Partie 25. 10.:

- *Takže uděláte všechno proto, abyste se nestal parlamentním politikem? (shrnutí)*
- *Takže o tom uvažujete o té spolupráci...? (shrnutí)*
- *Takže byste byla ochotna se v Poslanecké sněmovně shodnout, případně vytvořit koalici s komunisty? (shrnutí)*
- *Takže máte obavy, že by třeba evropská unie nemusela splnit ten slib, který teďka dala? (zpřesňující otázka)*
- *To znamená, že by tam byla ta právnícká větička, které těžko někdo rozumí, když to není právník a nezná ty důsledky a o tom by třeba měli rozhodovat lidé? (ujištění o tom, že správně pochopil tvrzení)*

Z četnosti přepisů jednotlivých reformulací, je zřejmé, že moderátor reformulace nepoužívá tak často, jak by bylo pro televizní diskusní pořad vhodné. Ani moderátor nesmí zapomínat, že mediální dialog se odehrává především s ohledem na diváka. V přístupu moderátora Milana Šímy je znát, že se na diváka až tak často neohlíží. Pro jeho vedení diskusního pořadu je spíše typické, že neustále pokládá další a další otázky.

5. ZÁVĚR

Záměrem předložené bakalářské práce Úloha moderátora v diskusním televizním pořadu bylo přinést popis moderátorského stylu v rámci plnění jednotlivých rolí, zejména tedy role organizační, řídicí a zprostředkující. Rozbor byl zaměřen na promluvy, které moderátor pronášel ke svým hostům, a na promluvy pronášené s ohledem na diváka. Rozboru byl podroben politický diskusní pořad soukromé televizní stanice Prima, jehož moderátorem byl ve sledovaném období září – říjen 2009 Milan Šíma.

Teoretický základ práce tvoří kapitoly 1 – 3, které definují základní pojmy, se kterými se v této práci setkáváme. Zmíněny jsou základní role moderátora, v jejichž rámci dochází k naplňování rolí dílčích, zejména tedy pokládání otázek a zvládání konfliktních situací. Mimo toho se teoretická část věnuje i požadavkům, které jsou na moderátora v rámci politické diskuse kladeny, především tedy požadavek nestrannosti a objektivnosti, připravenosti, jazykové a komunikační kompetence.

Praktická část práce se věnuje samotnému hodnocení, kdy na promluvách pronášených moderátorem bylo sledováno plnění základních rolí. Z pozorování a hodnocení verbálního chování moderátora vyplynuly následující závěry:

V rámci popisu moderátorského stylu jsme si stanovili tři základní role, které moderátor v politické diskusi plní. K těmto rolím byly přiřazeny typy promluv, které jsou pro danou roli charakteristické. Jednalo se tedy o roli organizační, řídicí a zprostředkující.

V rámci role organizační byly sledovány úvodní a koncové repliky, konkrétně tedy způsob, jakým moderátor zdraví diváky a vítá své hosty, jak uvádí, o čem se bude ten den diskutovat a představuje své hosty. K této roli patří ještě zahajování hlasovací ankety prostřednictvím SMS a koncové repliky. Tyto repliky pak slouží k ukončení diskuse, rozloučení se s hosty a diváky a případně k pozvání k příští diskusi.

K vítání diváků dochází poměrně ustáleným způsobem, konkrétně slovním spojením *dobrý den*, k jehož obměně se ve sledovaném období uchýlil pouze jednou. V tomto ohledu tedy Milan Šíma není nijak kreativní ani originální, drží se svého zavedeného způsobu pozdravu. Uvedením hostů a představením jednotlivých témat dobře plní organizační roli. V těchto promluvách se nedrží nějakého ustáleného způsobu, kterým svoji roli naplňuje. V případě zahájení hlasovací ankety jsme dospěli

k závěru, že z pohledu diváka by její uvedení mohlo působit tak, že na ni moderátor zapomíná. Neděje se tak totiž nijak obvyklým ustáleným způsobem, ale spíše nahodile. Koncové repliky jsou pak věnovány rozloučení se s hosty a diváky. Zajímavé je, že v závěru *Partie* nedochází k žádnému shrnutí průběhu diskuse, nebo některých klíčových momentů. Rovněž ukončení diskuse není zrovna vhodné, moderátor diskusi ukončí utnutím řeči některého z hostů. Je to tedy netaktní s ohledem na hosta, ale i na diváka. Samotné rozloučení s diváky pak probíhá ustáleným způsobem, během kterého používá stále tu samou větu. Kromě poděkování za sledování obsahuje rozloučení pozvání na diskusi na sociálních sítích a ke sledování diskuse příští týden. Z dílčích závěrů bychom mohli odvodit, že Milan Šíma svoji organizační roli splňuje, výhrady bychom měli pouze ke způsobu, jakým uvádí hlasovací anketu.

Role řídicí zahrnovala způsob nastolení nového tématu, i když v *Partii* není několik hlavních témat, jde spíše o jedno hlavní téma a několik témat dílčích, a způsob pokládání otázek. Dalším kritériem pro řídicí roli bylo zvládání konfliktních situací, nestrannost a připravenost moderátora z hlediska uvádění zdroje citací.

Milan Šíma pokládá pro diskusní pořad poněkud zvláštním způsobem. Většinu otázek totiž uvozuje slovy: *co na to říkáte..., co si myslíte o..., jaký máte názor na...* Týká se to i otázek, které uvádějí nové téma, nebo otázek, které se vztahují k videozáznamu či telefonickému rozhovoru. V tomto ohledu tedy moderátor není nijak kreativní, působí spíše dojmem, že neumí správně položit otázku k danému tématu. Dílčí závěry rozboru kritérií nestrannosti a připravenosti přinesly výsledky, které nejsou správné pro moderátora diskusního politického pořadu. Kritérium nestrannosti totiž ukázalo, že moderátor se nevyhýbá ani hodnotícím výrazům, ani zaujímání vlastních postojů a vyjadřování názorů. V politické diskusi je ale takové chování považováno za nepatřičné. Zaznamenány byly i humorné situace a osobní otázky. Požadavek nestrannosti tedy nebyl splněn. Z promluv moderátora je zřejmé, že na diskusi je informačně připravený, ale svoje zdroje neuvádí. Snižuje se k výrokům typu: *přečetl jsem si..., dočetl jsem se..., zaslechl jsem..., hovoří se o...* atd. Zdroj citace uvede až na dotaz některého z hosta, a to ještě nepřesně. Z tohoto pohledu tedy na diváka moderátor nepůsobí věrohodným dojmem. Z uvedených závěrů vyplývá, že moderátor se své řídicí role neujal správným způsobem a nesplňuje tak požadavky, které s plněním této role souvisí.

Třetí a poslední rolí moderátora v diskusním pořadu byla role zprostředkující. Tato role se věnovala především promluvám pronášeným s ohledem na diváka. Protože ale některé typy promluv byly zahrnuty do analýzy v některé z předchozích rolí, jediným kritériem v tomto oddíle byly reformulace. Moderátor ale reformulace nepoužívá často. Většinou pokládá stále další a další otázky a reformulace používá až v případě, že si chce ujasnit odpověď některého z hosta. Působí tedy dojmem, že diskuse se neodehrává pro diváka, ale hlavně pro moderátora samotného. Moderátor roli zprostředkující sice splňuje, ale rozhodně ne dostatečně.

Analýza diskusních pořadů představuje komplexní problematiku. My jsme v naší práci postihli pouze malou část této problematiky, tato tematika stále nabízí možnosti dalšího zkoumání.

SEZNAM LITERATURY

- BARTOŠEK, J.: K televizním politickým debatám. *Tvar*, č. 11, r. 1997, s. 11.
- BAUER, J., GREPL, M.: *Skladba spisovné češtiny*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1975.
- ČMEJRKOVÁ, S.: Mediální rozhovor jako žánr veřejného projevu. In Čmejrková, S., Hoffmannová, J (ed.): *Jazyk, média, politika*. Praha: Academia, 2003, s. 80 – 115. ISBN 80-200-1034-3.
- HANZLOVSKÝ, M.: *Neverbální komunikace – aneb mluvíme, i když nemluvíme...*[online]. Vyd. 11. 06. 2008. [citováno 2009-10-11]. Dostupné z WWW: <http://www.celostnimediceina.cz/neverbalni-komunikace-aneb-mluvime-i-kdyz-nemluvime.htm>.
- HOFFMANNOVÁ, J.: Projevy taktu (a beztaktnosti) v televizních politických rozhovorech. *Slovo a slovesnost*, r. 55, rok 1994, s. 194 – 201. ISSN 0037-7031.
- Internetový archiv online vysílání televize Prima dostupný z WWW: <http://www.iprima.cz/videoarchiv/26873/1185/all>.
- JÍLEK, V.: *Lexikologie a stylistika nejen pro žurnalisty*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2005.
- KARLÍK, P., NEKULA, M., RUSÍNOVÁ, Z. (ed.): *Příruční mluvnice češtiny*. Praha: nakladatelství Lidové noviny, 1995.
- KODEX ČESKÉ TELEVIZE. Praha: Česká televize, 2003. Dostupný z WWW: <http://www.ceskatelevize.cz/ct/kodex/index.php>
- MÜLLEROVÁ, O., HOFFMANNOVÁ, J.: *Kapitoly o dialogu*. Praha: Pansofia, 1994. ISBN 80-85804-29-8.
- MÜLLEROVÁ, O.: Rozhovor s hostem: žánr rozhlasového vysílání na pomezí interview a přátelského popovídání. In Čmejrková, S., Hoffmannová, J. (ed.): *Jazyk, média, politika*. Praha: Academia, 2003, s. 116 – 156. ISBN 80-200-1034-3.
- MÜLLEROVÁ, O.: Otázka a odpověď v dialogu. *Slovo a slovesnost*, r. 53, rok 1982, s. 200 – 212. ISSN 0037-7031.
- MÜLLEROVÁ, O.: Problémy vedení dialogu v televizi. *Naše řeč*, r. 77, rok 1994, s. 73 – 84. ISSN 0027-8203.
- MÜLLEROVÁ, O.: Dialog a konflikt. *Slovo a slovesnost*, r. 52, rok 1991, s. 247 – 255. ISSN 0037-7031.

MÜLLEROVÁ, O.: Úlohy moderátora v rozhlasovém diskusním pořadu Radioforum. *Naše řeč*, r. 82, rok 1999, s. 169 – 183. ISSN 0027-8203.

OSVALDOVÁ, B., HALADA, J. a kol.: *Praktická encyklopedie žurnalistiky*. Praha: Libri, 2002. ISBN 80-7277-108-6.

Společnost InnoVatio/ Media Tenor. *Analýza diskuzních pořadů českých televizí – 2009/Q1*. Dostupné z WWW: <http://www.ceskatelevize.cz/press/analyza-zpravodajstvi.php>

ŠMILAUER, V.: *Novočeská skladba*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1969.